

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Բ. — Ի ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿԶԻՆ

Սրբոյն Թէոփիլեայ ի սուրբ և ի սոսկալի ծնունդ Փրկչին, և վասն մոգուցն և աստեղն և փառք ի բարձանցն:

Ի մէջ տօնասիրաց քրիստոնազգեստից զսոսկալի և զանպատում ծննդենէն Քրիստոսի ճառել յարժարիմ: Եկայք այսօր պայծառասջիք ի տօնա Քրիստոսի, քրիստոնասէր ժողովուրդ, քանզի լոյս ծագեցաւ մեզ այսօր ազգի մարդկան հաստացելոցն՝ յանպատմելի մարմնաւորութիւն նորա: Մեծ է և ըսքանչելի խորհուրդս այս և զարմանալի մտաց յարժարումն, զի արարօղն երկնից և հաստատօղն՝ երկիր իջանէ, զոյացուցանօղն անմարմնոց և հրաշագործօղն՝ մարմնանայ և մարդ լինի. զոր երկինք տանել ոչ կարէ այսօր ի կուսէն տղայ լինի և ի նեղագոյն մսուր դնի: Զոր բաղձաչեայ քերորէքն և վեցթեան սերորէքն, հրակերպ զօրութիւնքն ի վերայ ուսոց իւրեանց տանել ոչ կարեն, ի վերայ գրկաց դուզնաքեայ տանի: Զոր թեաքողեալքն յերեսաց աստուածութեան նորա ծածկեն զերեսս իւրեանց, այսօր տեսանելի լինի մարդկան երկրաւորաց: Նոր է սքանչելեւիպդ, ի խոր է խորհուրդդ. քանզի այսօր յերկրի նոր երկինք նորաձեւալ բանն Աստուած, զորովայն կուսին, և ի նմա տարարանակել հաճեցաւ, և զերկինս երկնաւորաց պատրաստեաց բնակարան:

Այսօր ի դէպ երկրի պանծալ և պարծիլ, և առ բարձրութիւն հաստատութեանն երկնից ասել. անբաւ խոնարհութիւնս, զհաւասարութիւն բարձրագունիդ ունիմ, երկիր էի և եղէ երկինք, տարա ի փոքր տեղւոջ զոր դուն տանել ոչ կարէիր, ստեղծեալն յինէն ծնաւ տղայ զքո և զիմ արարիչն, և ծնունդ իմ ճեմեացի աստուածաւայելչապէս ի վերայ հաստատութեան քո:

Այսօր այլն ճեմեալ պարծեսցի ընդդէմ եղեմայ յողնածաղկի, կարծր այնապատի ծաղկաբեր բողբոջօղ, զարդարեալ պայծառագոյն հանդոյն ծաղկազարդ ծառոց աստուածատնպոց քոց, զունապաճոյճ զանազան ոստովք հրաշագեղ. քանզի անդ պտղոյն զեղեցկութիւն զգեղապարոյր ստեղծուածն ի բոսեղծուածէն իզացոյց, զոր իզական բնութեանն զեղն վառեցաւ, և տենչանքն բորբոքեալ ի սրտին խնձակատեսակ փայտին, և ճաշակելով փարատէր տեսն, ուր և խորսխի առնոյր բուծարանս, որով կոկորդն բաղջբանայ, և առժամեայ քաղցրացաւ տարփողին, յղացաւ զբաղջունս, թորեալ որովայնին, և ծնաւ անէծս և տրտմութիւն, առաւել դժուարաճաշակն քան զդառն և զլեզի: Իսկ այլն ապառաժ առանց հիւթոյ՝ երեւցաւ արմատ ծաղկազարդ, և զլուխ տնդոյն ի վեր անցանէ քան զբարձրութիւնս երկնից՝ անտի պտղեալ հացն կենաց, կերակուր աշխարհիս, որ ճաշակողացն պատրաստէ վայելուին, զոր ակն ոչ ետես և ունկն ոչ լուաւ, և [ի] սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ:

Այսօր դուստր նախամօրն ծնանի տղայ զարարօղն և զհրաշագործօղն նախահօրն:

Այսօր դուստրն Եւայի ծնանի տղայ, զորոյ ցանկացաւ նախահայրն նորա լինել իբրեւ զնա, որ յոտնաձայնէ նորա փախեան նախահայրն և նախամայր նորա:

Այսօր դուստրն Եւայի ծնանի տղայ, զանակիդրն հօր՝ զանակիդրնակից որդին, որ ծնաւ նախ քան զյաւիտեանս ի Հօրէ առանց մօր:

Այսօր դուստրն Եւայի ծնանի տղայ զգոյացուցանողն հրեշտակաց, որ էր որդի, նախ քան զյաւիտեանս անմայր ի հօրէ, և այժմ անհայր ի մօրէ նոր Մելքիսեղեկ:

Այսօր ստեղծողն ի ստեղծուածէն տղայ ստեղծեալ, զի զապականեալ ստեղծուածն վերստին ստեղծցէ:

Այսօր բրուտն ի կաւէ անօթ ստեղծանի, զի զխորտակեալ անօթն վերստին նորոգեացէ:

Այսօր ստեղծողն Ադամայ ծնանի ի դստերէն Եւայի, և Հայրն ի դստերէ որդւոյն որդի լինի:

Այսօր զկեցեալ զմերկութիւն Ադամայ, որ մերկացոյց զկեցամ, զի զադամային մարմինն Աստուած դորձեացէ:

Այսօր տեսի զայրն ոչ եթէ եղեմ, այլ լայնագոյն երկինք, զի զարարօղն երկնից և զանկողն եղեմայ տարեալ մարմնով:

Այսօր տեսանեմ զխանձարուրն վերագոյն քան զթևասքողեալ քերորէքն, զի (զ)այն, որ յերեսաց նորա թևասքողեալ ծածկէին զերեսս իւրեանց, ի խանձարուրս պատիւ հաճեցաւ:

Այսօր տեսանեմ զմտւրն հաւասար աթոռոյն Աստուծոյ, զի ի վերայ նորա բազմեալ մարմնով որ (ն)ստեալ ի վերայ հրաձե քառակերպեան կենդանեացն:

Այսօր տեսանեմ զհովիւքն աստուածատեսք եղեալք, զի վայելէին նիւթեղէն աչօք մարմնոյ տեսանել՝ զոր աննիւթ հրակերպ բազմալաչեայ սերորէքն տեսանել ոչ զօրեն:

Ով անհասանելի խորհրդոյդ, ով սքանչելեացդ, ահաւոր Աստուած, որ ի վեր է քան զբարձրութիւնս հաստատութեան երկնից, և անտանելի անբաւ լայնութեան նորա, ի նեղագոյն որովայնի բնակէ, և յաղօտ խանձարուրս պատի, և յանձուկ մըտուր տանի [= զնի?]: Զի՞տ՞րդ ոչ իցէ գերագանցիկ սքանչելի, Աստուած՝ մարդ լինի ստեղծուած, և մնայ նոյն ստեղծող, երկնաւորն խոնարհելով եղև երկրաւոր մարդ, և նոյն մնաց յերկինս՝ Աստուած երկնաւոր, մինն յերրորդութենէն իջեալ՝ առ զմատայի կերպարան, և յերրորդութիւնն լիով բոլոր մնաց անթերի երրորդութիւնն. բանն ի ծոցոյ խոնարհեալ տանի ի վերայ զրկաց մայրական, և ոչ բաժանի ի ծոցոյ Հայրական:

Անչափ և անքնին է խորհուրդս այս սքանչելի, որ այսօր յայրին տրդայ լայ, և նոյն յերկինս Աստուած օրհնաբանի. որ հինաւուրցն երևեցաւ Դանիէլի, այսօր աղայ երևի ծերունոյն: Մանուկ մարդարէն ի ծոռային կերպարանէ դարհուրեալ անչնացաւ, և օրիորդ մարդարէնէն՝ զտէրն ծառային ծնաւ որդի և զօրացաւ:

Որ տայ կերակուր ամենայն մարմնոյ այսօր ի կուսական ստեանցն՝ որպէս տղայ դիանայ, զարմացումն սքանչելեացն հիացուցանելով՝ զանդամս ներքին, և քողս վերագոյն Ադամայ վշակերպ սովորութեամբ ի բնական սովորութիւն դարձեալ, և ի վեր դարձցուցանէ զիզանալով զգնացս իւր ի կերպս փշոց, կոյան որդի ծնանի առանց հօր և մնայ կոյս, զիկեցուցանէ, և տղայն մօրն նախնեացն յերկնից կերակուր պատրաստէր, տղայն որպէս ի մօրէ մանուկ ծնեալ, և ի ստեանցն կուսական իրրև ծընող զխնայր, և տղայն ծնողին արարող և կերակրող:

Բնութիւն ծընողին կուսի, և ստինքն մօր, խոր է իրար և անքնին, զի՞տ՞րդ հնար է ի մի բնութենէ լինել մայր և կոյս, կամ մայր լինել և կոյս մը-

նալ։ Ով առաւելագլէս սքանչելեացն, որովայն կուսին վերածայնէ աշխարհի, և մայրն հաւատարմացունէ՝ դայր ես ոչ դիտեմ. արդանդն առէ՝ գոյ առ իս աղայ, և ծնողն վերադռէր թէ կոյս մնացի։ Ստինքն ձայնէին՝ կաթն ըղիւցաք, բնութիւնն աղաղակէին թէ կնքեալ մնացի, կոյսն բարբառէր՝ մայր եղէ, և ծնունդք խօսէին՝ եթէ զերկունս ոչ կրեցաք։ Մայրն առէր՝ կոյս եմ և մանուկ զիեցուցանեմ, կուսութեան դրունքն ձայնէին՝ փակեալ մնացաք։ Մանուկն առէր՝ նախ քան զյաւիտեանս ի հօրէ անմայր որդի ծնեալ եմ, և աստ ի մօրէ անհայր որդի եղէ։

Մայրն և կոյսն հիացուցանելով զերկինս և զերկիր, առէր՝ զանմայր որդին երկնաւոր՝ անհայր աղայ ծնայ երկրաւոր։ Երկիր արձակէր զձայն իւր և խօսէր՝ զբարձրութիւն երկնից զնստեալն ի բարձրութիւն ալդր՝ տեսի զիջեալ ի խոնարհութիւնս մեր. և արարօղն մեր՝ յարարած էր այս իբրեւ արարած մարդ եղև, և է նոյն Աստուած։

Երկինք որոտայր ասելով, աստի է լիով աստուածութեամբ, երկնային զուարթունքն երկոցունց արարչութեանցն վկայք լինէին և խորհրդոյն խորին ոչ հասանէին, ընդ զերազանդին տնօրէնութիւն հիւանային, և զարարչութիւնն երկու տեսանելով զի լի էին աստուածութեամբ նորա, օրհնարանելով ասէին. Փառք ի բարձունս Աստուծոյ. զի անդ է լիով աստուածութեամբ իւրով անառական ի հրեղինացն, յերկիր խաղաղութիւն, զի աստ խոնարհեցաւ լիով աստուածութեամբն, տեսանելի եղև մարմնեղինացն, և աստի ոչ պակասեալ նոյն անտեսանելի երկնաւորաց և երկրաւորաց։ Զի ծածկեալ էր այս ամենեցունց տեսանել առանց սերման ծնունդ, կամ առանց հօր որդի, կամ մայրն մընալ կոյս, եթէ կոյս է, զիա՞րդ հնար է կոյս մնալ։

Տեսանեա նորասքանչութիւն սքանչելի, նորածնութիւն բնութեան, կարի նոր, քանզի առ ամենայն բնութիւնս կանանց մինչ կոյսք լինի՝ մայրք ոչ իցեն, և մինչ մարք լինիցին՝ կոյսք ոչ իցեն։

Աստուծ է իսկ մարդ պատիւ ի կուսութենէ, և սքանչելի է կուսութեան որդեկերութիւն։ Եւ երկրօրմաք ալդոթիւք զարդարեալ ի վեր քան զբնութիւնս տեսանեմք զրեկրեալ մայրն, և զանհարսնացեալ կոյսն, քանզի բերէ բնութիւն մայրական, և մնացեալ կոյս, բերէ ճշմարիտ բնութիւն կուսական, և կատարեալ մայր։

Ոչ կուսութիւնն (և) զծնունդ խափանեաց, և ոչ ծնունդն զկուսութիւնն ապականեաց, այլ իբրեւ մայր որդւով բերկրեալ, և իբրեւ կոյս ծնընդեամբ վերադառեալ, իբրեւ մայր մարդկան երեւէր, իբրեւ կոյս ի հրեշտակաց փառաւորէր, իբրեւ կոյս որդւով, որ առանց հօր ցուցանէր, և իբրեւ մայր զորդին, որ էր առանց հօր, զիեցուցանէր։ Մայր լինէր անապական ծնընդեամբ, և կոյս անապական՝ ծնանէր անապական մարմին, (քանզի վայել էր անապական մարմին)։ Քանզի վայել էր անապական տնօրէնութեանցս այս սոսկալի, զի սպասաւորէր յանապական սպասաւորութենէ, որ անապական մարմնով եղեալ յանապական կուսէ որդի, և ապականելոցս պարզեալ զանապական զկեանսն, և ազատելով յապականութենէ անիծից։

Ոչ եմ հասու առ անհասանելի տնօրէնութեանց ալդմ, յիւսի առէ, զի անդնելի և անհասանելի է։ Ընդէ՞ր, զի աստուածային է ծնունդ մանկանս այս, որ ծնեալ այսօր ի կուսէ, քանզի նախ քան զյաւիտեանս ծնեալ էր ի հօրէ առանց մօր. անսկիզբն, էակից հօր Աստուծոյ, անսկզբնակից որդի և Աստուած։ Զի՞նչ ասես զառաւելագլէս և զանպատում սքանչելեացդ, և կամ զի՞նչ արդ իսկ է այդ. զիա՞րդ հարցանես, և ոչ լուես և հաւատաս միայն, զի եթէ ծնընդեանս այս մարմնական հասանել ոչ կարացեր, եթէ զիա՞րդ առանց սերման տնօրինեցաւ յութիւն, կամ թէ զիա՞րդ եղև որդի ի մօրէ առանց հօր, կամ

զիւրդ կոյսն ծնանի առանց սերման, և մնաց կոյս, կամ զիւրդ մտանելով աստուածային մանկանն սրանայն, և ի ծնունդն սոսկալի դրունք կուսական փակեալ մնացին, որ է անճառելի և անքննելի երկնաւորաց և երկրաւորաց, և գերագանց է քան զբնութիւն հոգեղինաց, և անբաւ ի խորին երկնաւորաց: Զիւրդ ապա դառաջին ծնունդն ի հօրէ անեղ բնաւ հարցանել համարձակիս, զոր պարտ է լռութեամբ պատուել. զի եթէ յոես փառաւոր(ու)իս և բարձրանաս, և ի լռութիւնն զբարձրանալոյն փառաւորութիւնն աւանդէ, և զհաւատայն բոլորէ, և հետաքրքիր քննութիւն, անհաւատութեան առաջնորդէ:

Զիւրդ յանդգնիս իմանալ, որ ոչ գտանես տեղի, որ ոչ կարացեր իմանալ եթէ զիւրդ ձգեցաւ կամար հաստատութեան երկնից առանց սեան, և կամ զիւրդ առանց հիման հաստատեցաւ երկիր ի վերայ ջուրց, եթէ զարարչութենէ արարողին գոտսանելի ոչ կարացեր իմանալ, զիւրդ բնաւ հնար է զանտեսանելի գոռաջին ծնունդն քննել, ուր յախտեանք և թիւք աւուրց ոչ խնդրի. քանզի Հայր էր անսկիզբն, և Որդի ծնաւ անսկզբնակից, ծնեալ և ոչ արարեալ, հուր ի հրոյ, յոյս աներեկոյ, ի լուսոյ անմատոյց, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ, որ էն և է և միշտ է, որ էր ի սկզբանէ Բանն առ Հայր, և Աստուած էր Բանն, Որդի Հօր, նախ քան զյախտեանս Որդի՝ առանց մօր:

Որդի միածին, Որդի հարթ, Որդի անօրինակ, Որդի անժամանակ, Որդի անսկսանելի, Որդի անտեսանելի, Որդի անպարագրելի, Որդի անպարփակելի, Որդի անայլայլելի, Որդի անսահմանելի, Որդի անորոշելի, Որդի անբաժանելի, Որդի անմեկնելի, Որդի աննկատելի, Որդի անհամեմատ, Որդի անփոփոխելի, Որդի անբաղադրելի, Որդի անխառնակելի, Որդի անդատելի, Որդի անժամանակ, Որդի անմիաճան, Որդի անտանելի, Որդի աննկարագրելի, Որդի Աստուծոյ, և ինքն Աստուած:

Որդին՝ որդի լինի, էր Որդի Աստուծոյ, և եղև որդի մարդոյ, և մնաց անփոփոխելի Աստուած, որով ոչ էր՝ եղև և որով էր՝ մնաց, որով ոչ էր՝ էառ, և առեցելովն ոչ յաւելաւ, և առեցեալն եղև հաւասար առողին, և էր մարմին: Ոչ էր Աստուած մարմին, և եղև մարմին և մնաց Աստուած, ոչ էր մարմինն Աստուած և Աստուածացաւ այսօր, և ճանաչի ի մարմին, ոչ մարմինն աստուածութեամբն նեղեցաւ, և ոչ աստուածութիւնն մարդկութեամբն առաւելադրութիւն ինչ ընկալաւ. քանզի անփոփոխելի պատկեր հօր, և նկարագրել մշտնջենաւորութեան նորա կերպարանեցաւ ի կուսէն ի նմանութիւն մարդոյ: Որպէս ասէ Պօղոս՝ ոչ ինչ յափշտակութիւն համարեցաւ զլինելն հաւասար Աստուծոյ, զկերպարանս ծառայի առեալ, և կերպարանօք գտեալ իբրև զմարդ. վասն որոյ Աստուած զնա առաւել բարձրացոյց, և շնորհեաց նմա անուն, որ ի մեր է քան զամենայն անուն, զի յանուն Տեառն մերոյ Յի. Քի. ամենայն ծունր կրկնեցի՝ երկնաւորաց և երկրաւորաց և սանդարամետականաց, և խոստովան լիցին եթէ Տէր է Յս. Քս. ի փառս Աստուծոյ Հօր:

Որ էր Հօր անեղ որդի՝ եղեալ և ոչ արարեալ, եղեալ ի մօրէ, և մնաց առ Հայր անբաժանելի: Որ էր անպարագրելի Հօր՝ որդի անպարագրելի, պարագրեցաւ ի մօրէ, և ոչ մեկնեցաւ ի Հօրէ: Որ էր անտանելի երկնից, տարաւ ի մսուր երկրի, և լի էին հաստատութիւն փառլաւք նորա: Որ էր ի սկզբանէ բանն Աստուած անմարմին՝ ի մարմնի թանձրացաւ, և շօշափեցաւ մարմինն, որպէս ասէ Որդին Որոտման. զորմէ լուաք, զնա տեսաք, և ձեռք մեր շօշափեցին ի վերայ բանին կենաց:

Ես այդպէս զիտեմ, ես այդպէս հաւատամ, այլ թէ որպէս եղև ոչ զիտեմ. հաւատամ միայն և ոչ հետադօտեմ, զի ի խոր է քան զիմացութիւնս: Ծանաչեմ և հետաքրքիր ոչ լինիմ, քան զմիտս վերագոյն է խորհուրդս: Երկիր

պագանեմ և ոչ քննեցից, զի գերադոյն է քան զընութիւնս: Զի տեսանեմ աշօր տղայ, և խոստովանեմ նախ քան զյաւիտեանս Աստուած: Տեսանեմ մանուկ և խոստովանեմ հինաւորցն նստեալ: Տեսանեմ մարմին և խոստովանեմ զսեղծօղն Ագամայ: Տեսանեմ պառեալ ի խանձարուրս և խոստովանեմ բնակեալ ի բարձրութիւնս երկնից: Տեսանեմ բազմեալ ի վերայ մարդ անբանից և խոստովանեմ նստեալ ընդ աջմէ Հօր ի վերայ քառակերպեան կենդանեաց: Տեսանեմ բառեալ ի վերայ զրկաց մայրական և ոչ բաժանեալ ի ծոցոյն Հայրական: Ի յայրին սպասաւորէր ի դաշեկաց և ի յերկինս երկրպագէր ի հրեշտակաց:

Աստ տեսանելի մանուկ երկրաւորաց և յերկինս անտեսանելի Աստուած երկնաւորաց: Աստ իբրեւ մարմնաւոր ի մօզուցն երկրպագի և ի յերկինս իբրեւ անմարմին Աստուած յանմարմնոցն բարեբանի: Աստ իբրեւ մարմնաւոր՝ մարմնաւորի որդի, և յերկինս անմարմին Հօր, անմարմին որդի:

Արդ՝ զի՞նչ կարացից ճառել զանճառելի խորհրդոյս աշօր, որ խոր է և անզուգիւ խորին: Ոչ կարեմ նկատել ի բարձրութիւն խորհրդոյդ, զի ի վեր անցանէ քան զբարձրութիւնս երկնից, քանզի տեսանեմ կին և ի կինն լայնազոյն երկինս: Կոյս մարմնեղէն և կոյսն աթոռ փերթակաւն բոցեղէն: Տեսանեմ մայր և մայրն կոյս և որդին մօրն ստեղծօղ: Տեսանեմ զիրկ ծնողական և ի զիրկն աթոռ սրբէական: Ոչ զիտեմ զինչ տեսանեմ, զի կատարին առ քեզ, ուր Աստուածամայր Տիրուհի. ծնանիս որդի որպէս մայր, և մնաց կոյս իբրեւ առանց ստն: Ունին օրինակ ստեանցող մայրաձան, զընութիւն կուսութեանդ անաղական: Ու սրանչեւեացա, մի բնութիւն ցուցանէր զգործ երկու բնութեանն, բնութեամբ որով ոչ էր եղև, և որով էր մնաց, ոչ էր մայր և եղև, էր կոյս և մնաց որպէս և էր:

Կաթն բղիւնէր իբրեւ մայր և դայր ոչ զիտէր, բնութիւն ստոյլ կուսական և զիեցուցանէր մանուկ, իբրեւ բնութիւն մայրական, բնութիւն կուսական ցուցանէր զբնութիւն մայրական, և բնութիւնն մայրական ճամբիտ բնութիւն կուսական զլեցեալ զբնութիւնէ կուսական: Այնպէս և ծնեալն ի նմանէ բնութեամբ աստուածութեանն զլեցեալ ի նմանէ զբնութիւն մարդկութեանս, և յաստուածային բնութիւնէն ոչ փոփոխեալ, այլ մնացեալ աստուածութեամբն անայլայլելի և անփոփոխելի. այնպէս և ծնեալն ի նմանէ կատարեալ երկու բնութեամբ՝ բնութիւն աստուածութեանն առեալ զբնութիւն մարդկութեան, և մընացեալ Աստուած, և առեալ զբնութիւն մարդկութեան և միաւորեալ ընդ աստուածութեանն իւրում, և Աստուածն կատարեալ եղև մարդ կատարեալ. ի մի բնութիւն միաւորեցան երկու բնութիւնն անբաժանելի և անորոշելի:

Տեսանի մարդ կատարեալ, և էր Աստուած կատարեալ. որպէս օտար էր ծնունդն մօրն, այնպէս օտար և մարդկութիւն որդւոյն. մայրն ճանաչի և է ճամբիտ կոյս, և որդին ճանաչի մարդ՝ և է ճամբիտ Աստուած: Եւ որպէս առի ոչ կուսութիւնն զծնունդն խափանեաց և ոչ ծնունդն ըրկուսութիւնն ապականեաց, այնպէս և աստ ոչ աստուածութիւնն զմարդկութիւնն տկարացոյց, և որպէս ծնունդն կուսութեամբն փառաւորեցաւ, և կուսութիւնն ծննդեամբն ոչ անարդեացաւ. այնպէս և աստ մարմինն խառնեալ յաստուածութիւնն և միաւորեալ զօրացաւ, և աստուածութիւնն մարդկութեամբն ոչ տկարացաւ:

Քանզի մեծ է խորհուրդս աշօ, մեծ և սքանչելի խորհրդով զործքն, և սքանչելի ծննդեան զարմարայի, զարմանի ծնունդ: Մայրն էր կոյս և եղև մայր և մնաց կոյս, և օրհնարանի ի հրեշտակաց և ի մարդկանէ կոյս, և ճանաչի մարդ ճամբիտ, և մայրն կոյս բարեբանի: Եւ զիտե՞րդ ոչ իցէ սքանչելի և հիանալի յղութիւն առանց սերման, ծնունդն առանց երկանց, ծննդեանն րպասաւորէր կուսութիւնն, կոյսն ի ծնունդն կոյս մնայր, ծնանէր ճամբիտ մանուկն, և կուսութիւնն զապականութիւն ոչ կրէր, և մայր ճանաչի:

Զի՞նչ կարացից ճառել զքէն և զխորհրդոյդ անճառելի, որ կատարեցան ի քեզ, եղեր ճշմարիտ մայր որդւոյ, և որդւոյն ոչ ճանաչի յերկրի հայր, և որդւոյ յերկինս Հայր, և անդ ոչ ճանաչի մայր: Անհարմարացեալդ հարմար յերկրի, և զվեհասն երկնաւոր ծնար որդի երկրաւոր, և զառադատա հարսանեաց յերկինս զարդարեցեր. դուտոր էիր հօր և զնախահայրն քո ծնար որդի, և արարողն հօր քոյ եղև ճշմարիտ որդի քո, քանզի որ ի քէն ծնեալ՝ զԱդամ սուգծեալ, և զԱդամ աշօր զգեցեալ ի քէն եղև որդի քո: Եւ ոչ եթէ միայն երկրաւորաց արարածոց է հիանալի խորհուրդդ այդ և զարմանալի, այլ և Երկնաւորաց հոգեղինաց, որ և զարմացեալ հիանալին, զի այնու՝ որ ի վեր էր, ի վեր քան զմերս, և անտեսանելի ի նոցանէ յերկինս, մերովս եղև տեսանելի նոցա յերկրի, և նոյնն ուստի խոնարհեցաւ առ զմերս, անդ առանց մերոյնս մնաց անտեսանելի որպէս էրն:

Որով ոչ էր այսինքն է որով եղև և նոցա և մեզ երեւցաւ, և այնու որով եղև մեզ երեւցաւ, նոքա տեսին և հիացան, ասէին. Որ մերովս զերկրոյ էր քան զմերս, տեսանեմք զնա խոնարհ քան զմերս հաւատար փառաց, որ վեւազոյն է քան զմերս: Զի՞ ապազէս զարհուրիք բոցանիւթ հրակերպդ և անեղ հրոյն պաշտօնեայք, զի՞ զարմանայք, ով զիտակք Դաւթեան մարդարեւութեան. երգոցն ասել, փոքր ինչ խոնարհ քան զհրեշտակս արարեր զնա ասէ, որպէս և այժմ տեսանելով զարհուրիք. զի զոր արարածքդ ոչ զղեցայք, տեսայք զի արարիչն ձեր զղեցաւ և հիանայք խոնարհունաքդ? քան զձեզ որ է վերազոյն քան զձերդ: Եւ որք զխոնարհս քան զձեզ հիացուցանէիք այնու ի խոնարհապանէն հիանայք, և զայն որ խոնարհ տեսանէիք քան զձեզ Աստուած բարեբանեցէք, և ի վեր քան զձեզ, զոր և մերովս կարացիք տեսանել, զայն որ ձեռովդ իրարե զձեզ էր, և տեսանել ոչ կարէիք հրակերպ քաղամշակաւ աշօք: Տեսէք՝ որ էար խոնարհ քան զձեզ, բարձրագոյնն քան զձեզ տեսանել ոչ կարէաք, տեսաք զայն որ զուրք տեսանել ոչ կարէիք:

Իսկ արդ՝ որ ձերովդ զմեզ հիացուցանէիք, մերովս դուք հիացիք, յիւրաքի ուսացեր ասէ, և մասնզի հիանալի է ասէ և զարմանալի, և մեզ անմարմնոցս մարմնամտոյն անօրէնութիւնդ, անմարմնոյն արարողին անմարմնոցս: Ոչ կարեմք հասանել խորհրդոյդ խորին, միայն փառարանելով ասեմք, փառք ի բարձունս Աստուծոյ և յերկիր խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն: Զի ի բարձունս տեսանեմք զփառս մանկանդ ծնելոյ այդր, և յերկիր խաղաղութիւն, զի էր լցեալ անիծիւք, բերօղ փշոյ և տատասիկ, պատերազմելոյն տեղի, դատապարտութեան ընդունօղ, արտաքսելոյն տեղի, արտօմութեան հաւաքարան, և մահու պատուհասի ժողովարան, և արդէն ընկալաւ զխաղաղութիւն:

Ձեռ. Ս. Զ. Թիւ 154ա

Հրատ. Ա. Զ. ՍՐՃՈՒՆԻ

(Շար. 6)